

PLANO DE GESTÃO
DAS TERRAS INDÍGENAS
PARQUE DO TUMUCUMAQUE
E RIO PARU D'ESTE

EHTĒFĒ ENETO PGTA TUMUCUMAQUE NONO OESTE WENYAN

**PLANO DE MONITORAMENTO DO PGTA
DAS TERRAS INDÍGENAS PARQUE DO
TUMUCUMAQUE E RIO PARU D'ESTE
LADO OESTE**

© APITIKATXI, APIWA E IEPÉ, 2018

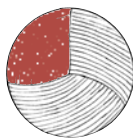
Este Plano de Monitoramento – Lado Oeste integra o Plano de Gestão das Terras Indígenas Parque do Tumucumaque e Rio Paru d'Este.

Com esse Plano de Monitoramento esperamos coletar, organizar e analisar informações sobre a realização das ações propostas no nosso PGTA, comparando o que está sendo feito com o que foi planejado para cada eixo do nosso PGTA, conhecendo as atividades e resultados alcançados em cada uma das aldeias.

Macapá, 2018

PLANO DE GESTÃO
DAS TERRAS INDÍGENAS
PARQUE DO TUMUCUMAQUE
E RIO PARU D'ESTE

EHTĒFĒ ENETO PGTA TUMUCUMAQUE NONO OESTE WENYAN

EHTĒFĒ ENETO PGTA TUMUCUMAQUE NONO OESTE WENYAN

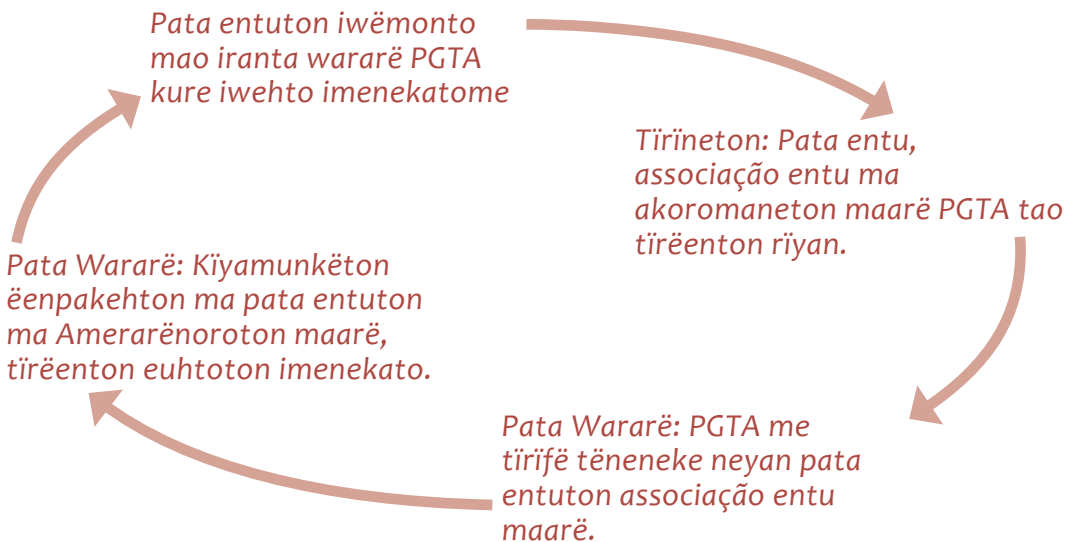
LADO OESTE

Kinirifëkon imonto kiyane kikatokon PGTA ritoponpë kure kinehtëkon iwehtome, irëke kure tirifë enetome kiyane oonipëerë kinirifëkon taerë euhto kiwarëne iwehtome pata akiiton wararë Tumucumaque wenyamme.

PGTA pë orokome wehto nai kutuma irasame kure kinonokon ikurunmatome oninpëkenke, karime aeneme kiwehtohon ritome kiyane, kipa-takon ikurünmatohe.

Kinehtëfëkon kure iwehtome ëwënomaο, sehen kiyamunkëton em-pato ma pata entuton marë, ëiwarëto iwehtofë onankatome amerarë noro tomoya Tumucumaque wenyam tomoya.

IRANTA WARARË TIRËENTON PGTA TAO

IWĒTAKONMATO IRANTA WARARĒ PGTA NENEYAN IPUNĒHTO EEMA PENATORO KURE KĪWEHTOHON EHTĒFĒTAERĒ

Pata entuton PGTA tao tĳrĕemĳmpĕton imenekanto irantato wararĕ tĳwĕmontohon mao kure kainan tĳnehtĕkon rĳtome tĳyane, euhto epohtome maarĕ.

Kokoronmanekon iwĕtakoronmato nai pata entuton maarĕ, irĕ nai namoro iyorokome kure tĳyorokokon rĳtome iyane pata wararĕ.

Tĳpatakenton inehtĕtaerĕ projeto iwehtome ma inĳrĳkon taerĕ marĕ tĳrĳtome.

Kĳnĳrĳfĕkon taerĕ rĕken tĳrĳnmahtao kĳyane kĳwarĕne nai kĳnehtĕfĕkon rĳfĕ, irĕmao kĳnehtĕfĕkon taerĕ neyan (kĳwehtohon, nono ikurunmato, akenahntĕneton, ituhtaonton intĳkaewaneken wehto, wĕinpato wehto ma ĕpi wehto marĕ. Irĕton nehtan tĳponofoentonme ma tĕusen me maarĕ pata wararĕ irĕ nehtan ĕtakĕrĕ ĕinpakehton kĳyamunkĕton iyorokome maarĕ, tĳpata ponton wararĕ pata entuton iwĕturufĕpĕerĕ.

Amerarĕ tĳrĕemĳnpĕtonpĕ tĳpatakenton iwĕturufĕpĕe tĳponofoenton eukufĕpĕe marĕ, irĕmao kĳnĳrĳfĕkon moro kokoronmati irasame nai ĕkĕnĕ inponofokon euhtopĕ, kure kĳnehtĕfĕkon imenekatome.

Kĳnĳrĳkon apĕnatuwĕ tĳrĕemĳnpĕton wararĕ euhtoton nehtan epĳ (quadro) po epĳnĕ ikumafĕtao. Ma mono pata entuton iwĕmontomao kure euhtopon pĕton enepotome ekenai PGTA tao tĳrĕemĳnpĕton Tumucumaque weinyanton wararĕ.

EKANMAO KĪTĒEKEHATĒNE KURE IWEHTO EPOHTOME KĪYANE?

1. Tīrēeta kīyane

2. Tīrēesarēre kīyane

3. Tīrēe kīyane kīnehtēfēkōntaerē

4. Tēpose kīyane kīnehtēfēkōntaerē

5. Kīnehtēfēkon tīwaehae kīyane

EKE NAI KĪNEHTEFĒKON EKE SA NAI TĪRĒINME?

1. Kureta rēnken nei

2. Kuresa rēre nei

3. Irēpororēken nei

4. Kuresa nai

5. Kurerēn nai

EPU 1 | WEHTO

EKE KĪTATI EUHTOSE

Akenahtēneton, ma tamusanton, ma ipapahton, imamahton nai enepone kiyamunkētonmoya kure kiwehtohon ipinmaneme. Sehen marē aeneme kiwehtohon intipikehaewa kimunkē enuru wararē ēiwarē iwehtome tiwehtotaere.

KĪNĪRĪKONPĒ TĪPONOFONTON

1. Kītīritēne wēinpato itu ipinmatofē, ma kīnīrikon rītohfē (tikapī, kanawa, eponton, tīritohton, tētēinton, ma wīrapa pīrēu marē)?
2. Kītīritēne wēenpato ēiwarēto iwehtofē tiwehtopēkērē atipē (ēremipē, wīwatofē, tīponopipē)?
3. Kītēmōntēne panpira rītome kiwehtohon onankatome?
4. Tumucumaque weinyanton iwēinpato pakoro karē nenpan tiwehtotaerē?
5. Kīpatakōnpo nai paiman? Irē nai kiwehtohon ikuhtome maarē?

1 EKANMAO KĪTĒEKEHATĒNE
KURE IWEHTO EPOHTOME
KĪYANE?

| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |

2 EKE NAI KĪNEHTEFĒKON
EKE SA NAI TĪRĒINME?

| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |

EPU 2 | AKENAHTĒNETON

EKE KĪTATI EUHTOSE

Pata wararēnponton Akenahtēneton tīwēmontothonpona nēmōnyan entuton ma wēturutomaoto tīnehtēkon ikarihtēn ēiyaken tīwehtohon ma ēiyato nēinonoyan mēesan tīyanakenton tēkakenton tarēno inono Tumucumaquepo iwepatantēfēton

Pataton wararē nai tīnmoike awē sehen tīkarihtēneke nai akenahtēneton iyoroko ētakērē, entu ikaritēnken serē rīponeme tēhtē aeneme wehto patapo.

Pataton wararē kanara tepitīhae tīikaimēton ma tēnisen kutunehton iwēmīntofēe sehen entuton karē epekaneton akamanē mēesan eneneton ma enīneton marē:

Tīnmoike awē ma pata wararē tīnmoike iyoroko sekenkērē ētakērē APITIKATXITAO tesenton namoro nai tokoronmaime amerarēnorotomoya ma karakuri apēinetomoya sehen tītamutupēkon ikarakuri apēinetomoya.

Tarēnoton tapiīme iwehto imenekato tarēno inono Tumucumaque ponton paru oeste wenyanton tīmenekaimē sehen tīranomainme iranta wararē kinehtēkontaerē tīrēime kīyamunkēton ma akenatēneton tīpatoro tīpatakenton akērē.

Tarēnoton Tumucumaque ponton nīrīyan ēikarē tīnehtēkon tīhtarēnmatohonpē sehen nikaritēnto ēisaporo wemoito rīto iponofotofē ma sehen ēntapēerēne ma turuporenme onīnpēken tīrēinton sekenkērē imoitoton kakuikaponekonme tesenton, kīpatakōnpē tahen tarēnome kīwehtohonpē marē.

KĪNĪRĪKONPĒ TĪPONOFONTON

1. Pata entuton Tumucumaque weinyanton karē nēmomyan amerarē ētakērē ēiya tīnehtēkon rītome?
2. Tīpatakenton wararē karē nēmomyan ēiya tīwēturutohonme kure tīwehtohon rītōfē?
3. Pata entu karē nētakoronmanē APITIKATXI entu marē amerarē kure iwehtome?
4. Pata akenahtēne karē kure tīmoitī enuhtoponpē rīyanē irēpororēken iwehtome (censo Kato)?
5. Kīweinyene nai waponō epi iponofo (protocolo de consulta)?

1 EKANMAO KĪTĒEKEHATĒNE
KURE IWEHTO EPOHTOME
KĪYANE?

| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |

2 EKE NAI KĪNEHTEFĒKON
EKE SA NAI TĪRĒINME?

| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |

EPU 3 | NONO

EKE KĪTATI EUHTOSE

Eneñeton rito ma nono ikurunmato tarëno inono Parque Tumucumaque irasame nai tēnekarē tīpuntaerē iwehto ma serē ikurunmato nono aminēnetonpēe intakafētae ētakērē tīrēinton eneto entume tesentonpēe irē eneto ma imenekato ēikarē tarēno tomoya.

KĪNĪRĪKONPĒ TĪPONOFONTON

1. Pakoroton kanara tīrēe? Kure nai irēton? Irē nai nono imenekatome tīrēe, ohimpēken tarēno inonotao ēmīnyewa iwehtome?
2. Kītīritēne nono imenekato serē iranta po? Iponohē eke kīnei, anpona mītēne, akī Kīnten, ekanmao, ahtarē ēkomanne, atī menene?
3. Ekēsapa mīrīne ēnono, mayone pa? Emakafē, ikuhtuntēto tēpu ton pa makorokane, eneto ton pa miranomane, eneto karē mīrīne pakoro?
4. Ahtarē nai kanawa tīrēe patapo, irē tao ēnonokon mimenekati?
5. Ma wēturuto rariyon weikan "placa solar" bateria maarē, kure kanai irē iranta wararē?
6. Entuton Funai, suratiton, ma itu ipīnunneton mēesan orokome neyan nimenekanto? Iponohē iyorokokon akī kīnīrī, akī akērēne kīnei, ekanmaoto kīnīrī, atīsa tēne iyane?
7. Eke nai kanawaimē anotato iwehto ēpatapon? Kure nai tīrēe? Tīkaitantēe nai?
8. Terē nai patatonpo ēiwarēto pisi mēnparēton rīnemesa kurepa?
9. Ēpata kanai tehtarēnmae afuru karaiwapēe tīwēesen kure tīritofē?

1 EKANMAO KĪTĒEKEHATĒNE
KURE IWEHTO EPOHTOME
KĪYANE?

| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |

2 EKE NAI KĪNEHTEFĒKON
EKE SA NAI TĪRĒINME?

| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |

EPU 4 | ITUHTAOTON MA IYAFÈHTON APÈHTO TÌWARÈRÈKEN

EKE KÌTATI EUHTOSE

Penarè nai serè kiwehtohontaerè apèhto irè yanme, ototon, tipitè, itu ma tipitènpè nai tipinmainme itu ikurunmato ipinmatohe ma sehen tëperenton ipimetisewa iwehto patatonpo.

Pataton nai tìnirike ma sehen itu eperuhton riyanto tëpekafoinme.

KÌNİRİKONPÈ TÌPONOFONTON

1. Akoronmaneton pèe karè akoronmato mepone èpatapo tipine itu ritome?
2. Ètupi karè èinyawanè, oninpèken nahtan epo nai irantaponarèn èpatapo?
3. Èwenyankomoro karè tipine miriyati?
4. Kainan tanmèton karè manmèti? Ati?
5. Kainanme kiwèenpatoponpèkon itu pinmato karè kitiyati kure ituton iwehtome?
6. Oninpèken nai èpatapo orokome wehto kure itu ritome? Atisen kèrè nai?
7. Tipatakenton karè (PNAE) èrepaton epekafon tiwèenpaenton erepame?
8. Kure kau rito karè mepohtène Ponoto po, Kuxaré po, Urunai po ma Yawa po?
9. Ati etane èinpakehton kiyamunkèton sehen pata entuton marè, tititèkon wararè, èiwarè Tiwehto epohtome?

1 EKANMAO KÌTÈEKEHATÈNE
KURE IWEHTO EPOHTOME
KÌYANE?

| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |

2 EKE NAI KÌNEHTEFÈKON
EKE SA NAI TÌRÈINME?

| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |

EPU 5 | ËPI WEHTOFË

EKE KÏTATI EUHTOSE

Eneñeton Wëepinëhto akoronmato tarënopë nai ainya inenehtaerë pata wararë sehen ëpi pakoroton nai tiyahfëke sekenkërë nai ëpipëkënme tesenton kure tiwëinpae ma irë yanmeto kure tiyorokokon riyan tiñoi-tikon akoronmatome.

KÏNÏRÏKONPË TÏPONOFONTON

1. Eke nai ëpi pakoro iwehto ëpatapo?
2. Tiyañfëke nai ëpi pakoro, irëponton epo nai epinëhto ëpi?
3. Ëepo nai ëpatapo ëpipëkënton? Contrato kanara kure?
4. Serë irantapo karë kinei ëpipëkënton iwëinpato?
5. Ëpatapon karë mëepinëyan ëpi ituhtaonke? Ati irë?
6. Pata entuton karë kinëtakoronma associação maarë, kure ëpi iwehtome?

1 EKANMAO KÏTËEKEHATËNE
KURE IWEHTO EPOHTOME
KÏYANE?

| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |

2 EKE NAI KÏNEHTEFËKON
EKE SA NAI TÏRËINME?

| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |

EPU 6 | WĒINPATO

EKE KĪTATI EUHTOSE

Amerarē nai pataton wararē wēinpato kure tīrēe ma sehen enpaneton tehtarēnmae kurerēn enpatofē tarēno iwēinpato taerē ma kiwehto ikarītētome kīmunkēkomoya aeneme tiwehtome nono intakafētao.

KĪNĪRĪKONPĒ TĪPONOFONTON

1. Eke nai wēinpato (iwētakenahtēto) iwehto?
2. Enpane fiye nai ēiwarēsa iweifēton wararē?
3. Kure kanai enpaneton ikarakuri?
4. Yuntōn enpato fiye nai ēpatapo?
5. Enpaneton tarēnoton kīnēenpa serē irantapo?
6. Enpaneton karaiwa ton nai tehtarēnmae ēwehtohonpē orokome tiwehtohonme?
7. Atī nai enpatome iyane panpirame tīrīfē ēyomihtaerē?
8. Pata entuton karē kīnētakorōnma associaçāo maarē, kure murehti enpatō iwehtome?

1 EKANMAO KĪTĒEKEHATĒNE
KURE IWEHTO EPOHTOME
KĪYANE?

| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |

2 EKE NAI KĪNEHTEFĒKON
EKE SA NAI TĪRĒINME?

| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |

PLANO DE GESTÃO
DAS TERRAS INDÍGENAS
PARQUE DO TUMUCUMAQUE
E RIO PARU D'ESTE

EHTĒĒ ENETO
PGTA TUMUCUMAQUE
NONO OESTE WENYAN

PATAEKA:

___ / ___ / ___

: _____

EPU

1 EKANMAO KĪTĒEKEHATĒNE
KURE IWEHTO EPOHTOME
KĪYANE?

2 EKE NAI
KĪNYANOPIĒKON IWEHTO
KURE NEI?

1
Wehto

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

2
Akenahtĕneton

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

3
Nono

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

4
Ituhtaoton ma
iyafĕhton apĕhto
tiwarĕrĕken

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

5
Epi wehtofĕ

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

6
Wĕinpatō

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

PATAEKA:

___ / ___ / ___

: _____

EPU

1 EKANMAO KĪTĒEKEHATĒNE
KURE IWEHTO EPOHTOME
KĪYANE?

2 EKE NAI
KĪNYANOPIĒKON IWEHTO
KURE NEI?

1
Wehto

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

2
Akenahtēneton

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

3
Nono

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

4
Ituhtaoton ma
iyafēhton apēhto
tiwarērēken

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

5
Epi wehtofē

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

6
Wēinpato

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

PLANO DE GESTÃO
DAS TERRAS INDÍGENAS
PARQUE DO TUMUCUMAQUE
E RIO PARU D'ESTE

EHTĒĒ ENETO
PGTA TUMUCUMAQUE
NONO OESTE WENYAN

PATAEKA:

___ / ___ / ___

: _____

EPU

1 EKANMAO KĪTĒEKEHATĒNE
KURE IWEHTO EPOHTOME
KĪYANE?

2 EKE NAI
KĪNYANOPIĒKON IWEHTO
KURE NEI?

1
Wehto

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

2
Akenahtēneton

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

3
Nono

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

4
Ituhtaoton ma
iyafēhton apēhto
tiwarērēken

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

5
Epi wehtofē

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

6
Wēinpatō

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

PATAEKA:

___ / ___ / ___

: _____

EPU

1 EKANMAO KĪTĒEKEHATĒNE
KURE IWEHTO EPOHTOME
KĪYANE?

2 EKE NAI
KĪNYANOPIĒKON IWEHTO
KURE NEI?

1
Wehto

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

2
Akenahtēneton

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

3
Nono

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

4
Ituhtaoton ma
iyafēhton apēhto
tiwarērēken

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

5
Epi wehtofē

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

6
Wēinpato

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

PLANO DE GESTÃO
DAS TERRAS INDÍGENAS
PARQUE DO TUMUCUMAQUE
E RIO PARU D'ESTE

EHTĒĒ ENETO
PGTA TUMUCUMAQUE
NONO OESTE WENYAN

PATAEKA:

___ / ___ / ___

: _____

EPU

1
Wehto

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

2
Akenahtēneton

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

3
Nono

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

4
Ituhtaoton ma
iyafēhton apēhto
tiwarērēken

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

5
Epi wehtofē

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

6
Wēinpatō

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

1 EKANMAO KĪTĒEKEHATĒNE
KURE IWEHTO EPOHTOME
KĪYANE?

2 EKE NAI
KĪNYANOPIFĒKON IWEHTO
KURE NEI?

PATAEKA:

___ / ___ / ___

: _____

EPU

1 EKANMAO KĪTĒEKEHATĒNE
KURE IWEHTO EPOHTOME
KĪYANE?

2 EKE NAI
KĪNYANOPIĒKON IWEHTO
KURE NEI?

1
Wehto

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

2
Akenahtēneton

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

3
Nono

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

4
Ituhtaoton ma
iyafēhton apēhto
tiwarērēken

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

5
Epi wehtofē

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

6
Wēinpato

1 2 3 4 5

1 2 3 4 5

APITIKATXI
Associação dos Povos
Indígenas Tiriyo,
Katxuyana e Txikiyana

Rua Leopoldo Machado, 659
Jesus de Nazaré 68908-120
Macapá – AP